

ROLA ZABAWY W BUDOWANIU RELACJI MIĘDZY RÓWIEŚNIKAMI W GRUPIE PRZEDSZKOLNEJ

Głównym celem artykułu jest badanie znaczenie jakie mają zabawy w budowaniu relacji między rówieśnikami. Do przeprowadzenia badań zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, techniką badawczą była ankieta, zaś narzędziem kwestionariusz ankiety. Wykorzystano również technikę projekcyjną, której narzędziem był test niedokończonych zdań.

Zabawa pełni znaczącą rolę w budowaniu relacji między rówieśnikami w grupie przedszkolnej. Ogromne znaczenie ma tu również między innymi przystosowanie się dziecka do nowego środowiska, ponieważ relacje między podopiecznymi uwarunkowane są także przyjazną atmosferą, pozytywnym nastawieniem do rówieśników, nauczycieli i placówki. Stosunek dzieci do placówki przedszkolnej jest przeważnie pozytywny, nie zauważa się negatywnych odczuć wśród dzieci, to znaczy, że przedszkolaki dobrze czują się w placówce do której uczęszczają, lubią ją, lubią się wzajemnie bawić, chociaż czasem występują zachowania agresywne na które nauczyciel powinien właściwie zareagować. Pozytywne relacje między nauczycielem i dzieckiem to ważny element prawidłowo funkcjonującej placówki przedszkolnej. Nauczyciele wiedzą o tej sympatii, wiedzą, że dzieci liczą się z ich osobą, Dobre relacje z rówieśnikami, odpowiedni kontakt z nauczycielem, są również jednym z najbardziej istotnych czynników w budowaniu relacji między dziećmi, znacząca jest też atmosfera w placówce, środowisko, organizacja pracy nauczyciela, poziom rozwoju dziecka, czy wyposażenie placówki.

Słowa kluczowe: *dzieci w wieku przedszkolnym; grupa rówieśnicza; zabawa; relacje międzyludzkie; placówka przedszkolna.*

Aktualność tematu. Pierwsze lata życia dziecka mają decydujący wpływ na jego rozwój. W tym właśnie okresie pobudzanie do rozwoju społecznego i umysłowego daje najlepsze efekty, a kształtowanie się osobowości człowieka określa jego przynależność do grupy środowiskowej lub społecznej. Wraz z wiekiem zwiększają się potrzeby dziecka, również potrzeba przebywania z rówieśnikami. Dlatego też przedszkole, to najlepszy moment na wejście dziecka w świat relacji społecznych, szczególnie koleżeńskich. To dobry moment poznania możliwości funkcjonowania czy osvajania się ze światem nieznanym mu osobom. Przedszkole jest miejscem, gdzie dzieci zdobywają nie tylko wiedzę ale i różne umiejętności w sferze

zamierzonych i systematycznych oddziaływań pedagogicznych oraz niezamierzonych oddziaływań środowiska. Jest pierwszą instytucją oświatową, społeczną i kulturową w życiu dziecka, do której należy, dlatego bardzo ważną rolę odgrywa tu zabawa (Ostrach, 2016).

Analiza badań i publikacji polskich naukowców na temat zdolności dzieci w wieku przedszkolnym do budowania relacji międzyludzkich. Od najmłodszych lat w życiu człowieka pojawia się potrzeba tworzenia relacji. Pierwszą i najważniejszą niewątpliwie jest relacja z rodzicami. To dzięki niej dziecko, może rozwijać się zarówno w sferze emocjonalnej, społeczno-komunikacyjnej, jak i poznawczej. Prawidłowo ukształtowane relacje w pierwszych latach życia dziecka wpływają na budowanie późniejszych relacji z rówieśnikami, w grupie przedszkolnej i szkolnej. Zdrowe relacje rodzinne wpływają również na:

- wzrost więzi rodzinnych, dzięki umiejętności dostrzegania przez dziecko potrzeb drugiego człowieka;
- wzrost zaufania do ludzi;
- sprawną komunikację dziecka z otoczeniem;
- umiejętność rozwiązywania konfliktów i uświadamianie, że są one wspólnym problemem (Ostrach, 2016).

Uważa się, że dzieci powyżej czwartego roku życia zaczynają odczuwać w sobie potrzebę budowania relacji z rówieśnikami, a miejscem gdzie mają ku temu okazję jest właśnie przedszkole. Podczas wspólnej zabawy dzieci uczą się naśladowania swoich zachowań, a tym samym rozwijają swoją mowę, oraz zdobywają nowe umiejętności. Chęć uczestnictwa w zabawie z innymi sprawia, iż zaczynają kontrolować swoje zachowania tak, by zostały przyjęte do grupy. W przypadku relacji z rodzicami, dzieci są w każdym stopniu zależne od dorosłych. Natomiast w relacjach z rówieśnikami, to odpowiednie zachowanie dziecka jest wyznacznikiem akceptacji otoczenia. Pierwsze relacje w wieku przedszkolnym sprawiają, że dzieci zaczynają czuć przynależenie do grupy, uczą się współpracy, umiejętności rozwiązywania konfliktów oraz współdziałania. Dzieci wchodzi w etap porównywania się z innymi rówieśnikami, dzięki czemu zaczynają dostrzegać w sobie różnice i podobieństwa. Wówczas kształtuje się w nich samoocena oraz poczucie własnej wartości. Ważne jest wtedy, aby nauczyciel przedszkola umiejętnie ukazał mocne i nieco słabsze strony każdego dziecka, a także uświadomił, iż każdy człowiek jest inny. Pozytywne myślenie o sobie

stanowi ważny element w kształtowaniu gotowości do dalszej edukacji dziecka (Ostrach, 2016).

Jednym z głównych celów wychowania przedszkolnego jest rozwijanie umiejętności społecznych. Są one istotne w budowaniu relacji dzieci z rówieśnikami i dorosłymi. Według wielu badanych jednym z najważniejszych okresów w życiu człowieka, jest właśnie wiek przedszkolny. To w tym czasie dochodzi do najistotniejszych przemian rozwojowych, mających ogromny wpływ w kolejnych latach dziecka. Odpowiednie przystosowanie do środowiska przedszkolnego, to istotny element w tym, aby dziecko w pełni mogło korzystać z tego co daje mu wychowanie przedszkolne. Istotne jest aby nauczyło się ono budować relacje zarówno z nowym, obcym dla siebie otoczeniem, jak i z nową grupą społeczną (Ostrach, 2016). Taka integracja dziecka w grupie zdaniem M. Kielar-Turskiej (2000) to nic innego jak *proces socjalizacji*. Placówka przedszkolna staje się wówczas miejscem, w którym dziecko przyswaja wiedzę o nowej grupie społecznej, nowych rolach i wartościach reprezentowanych przez grupę.

Wchodzenie dziecka do nowego środowiska, jakim jest przedszkole rozwija w nim kompetencje społeczne, potrzebne do radzenia sobie w nowych sytuacjach (Kielar-Turska, 2000).

Głównym celem artykułu jest badanie znaczenie jakie mają zabawy w budowaniu relacji między rówieśnikami.

Z tak przedstawionego celu głównego wynikają m.in. następujące **celi szczegółowe**:

1. Ustalenie, które czynniki są istotne w budowaniu relacji między dziećmi w grupie przedszkolnej.
2. Określenie, jaką aktywność zabawową dzieci podejmują najczęściej.
3. Zbadanie, które zabawy sprzyjają budowaniu relacji między dziećmi.
4. Scharakteryzowanie, które czynniki Jaką rolę pełni nauczyciel w budowaniu relacji między dziećmi w wieku przedszkolnym.

Metody badawcze. Do przeprowadzenia badań zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, techniką badawczą była ankieta, zaś narzędziem kwestionariusz ankiety. Wykorzystano również technikę projekcyjną, której narzędziem był test niedokończonych zdań.

Ankiety przeprowadzane w formie internetowej, za pomocą formularzy Google, zostały przesłane do 50 nauczycieli przypadkowo

wybranych placówek przedszkolnych. Ankieta miała charakter anonimowy. Badania ukierunkowane były na zgromadzenie informacji dotyczących budowania relacji między dziećmi w wieku przedszkolnym.

Prezentacja głównego materiału. Czynniki decydujące o relacjach między dziećmi w wieku przedszkolnym. Relacje między rówieśnikami, to jeden z ważniejszych procesów socjalizacji dziecka. Współdziałanie, współpraca, dzielenie się, ustępowanie, to ważne umiejętności w rozwoju emocjonalnym dziecka. Poprzez kontakt z drugim człowiekiem, stajemy się istotami społecznymi. Pierwsze społeczne relacje, kontakt dziecka z najbliższą rodziną. To oni, jako pierwsi stają się źródłem bezpieczeństwa, radości, przyjemności oraz potrzeb społecznych. Równie ważne są pierwsze relacje dziecka z innymi dziećmi. Choć na początku dla dwulatka drugie dziecko to bardziej jakaś „ciekawa atrakcja” niż partner w zabawie. Tu ważne zadanie odgrywają żłobki i przedszkola, gdzie nauczyciele poświęcają wiele czasu, by nauczyć podopiecznych zachowań społecznie akceptowalnych. Grupa rówieśnicza, staje się tą, w której dziecko uczy się naśladować reakcje i zachowania innych, uczy się i współdziałania często głównie poprzez zabawę. Wówczas w dziecku zaczyna budzić się potrzeba bycia częścią grupy, która staje się źródłem wielu przyjemności (Janiszewska, 2018). W trakcie zabawy dzieci często naśladują zachowania innych, dzięki temu rozwijają mowę, zdobywają nowe informacje, a następnie dzielą się zdobytymi umiejętnościami z rówieśnikami. Często chęć uczestnictwa we wspólnej zabawie sprawia, że ich zachowania stają się kontrolowane, tak aby upodobać się innym, wpasować się w otoczenie, by być lubianym. Relacje między dziećmi w grupie przedszkolnej różnią się od tych w rodzinie, gdyż są one niezależne od rodziców, którzy normalnie pełnią rolę decyzyjną w relacji dziecko-rodzic. To czy dziecko zostanie przyjęte przez rówieśników, zależy tylko od niego samego. Pierwsze relacje przedszkolne uczą dzieci zarówno współpracy, współdziałania, jak i rozwiązywania konfliktowych sytuacji, wspólnego radzenia sobie z problemami. Gdy dziecko staje się częścią grupy, zaczyna porównywać się z innym i zauważać pojawiające się różnice i podobieństwa między sobą, a innymi. W ten sposób kształtuje się w nim poczucie własnej wartości, to kim jest i jaki jest. Tutaj istotne zadanie mają nauczyciele placówek przedszkolnych, którzy mają na celu ukazanie podopiecznym ich dobre oraz te słabsze strony, a także to, że każdy jest na swój sposób inny (Janiszewska, 2018).

A jakie czynniki zdaniem nauczycieli są istotne w budowaniu relacji między dziećmi w grupie przedszkolnej, a także od czego zależą relacje między podopiecznymi. Dane zawarte na ten temat zawiera poniższa tabela.

Tabela 1.

**Czynniki istotne w budowaniu relacji między dziećmi
w grupie przedszkolnej w opinii nauczycieli**

N= 50

Kategorie odpowiedzi	Odpowiedzi badanych	
	L	%
Kontakt z rówieśnikami	22	44,0
Kontakt z nauczycielem	16	32,0
Atmosfera placówki	6	12,0
Wiek dziecka	2	4,0
Środowisko dziecka	1	2,0
Inne	3	6,0
Ogółem	50	100,0

Z danych tabelarycznych wynika, że z grupy 50 respondentów 44% z nich uznało, iż kontakt z rówieśnikami, to istotny czynnik w budowaniu relacji. Według 32%, tj., 16 zapytanych nauczycieli, równie ważnym czynnikiem jest odpowiedni kontakt podopiecznego właśnie z nauczycielem. Kolejnym uznanym przez 6 ankietowanych czynnikiem, jest odpowiednia atmosfera placówki. Bez odpowiedniej organizacji oraz infrastruktury przedszkolnej, według badanych nauczycieli trudno mówić o odpowiednim budowaniu relacji. Wiek dziecka oraz środowisko dziecka to czynniki, według ankietowanych mało istotne w budowaniu relacji w grupie przedszkolnej. Respondenci mieli również do wyboru kategorię odpowiedzi *inne*, w której mieli możliwość wskazania własnej odpowiedzi. Tym sposobem 6% ankietowanych uznało, iż ważnym czynnikiem w budowaniu relacji między dziećmi jest *odpowiednia organizacja pracy nauczyciela, poziom rozwoju dziecka, asortyment placówki (materiały edukacyjne, zabawki itp.)*. Odpowiedzi ankietowanych na pytanie o istotne czynniki w budowaniu relacji między dziećmi w grupie przedszkolnej nie były jednoznaczne, ale analizując przeprowadzone badania można stwierdzić, iż dobre relacje z rówieśnikami oraz odpowiedni kontakt z nauczycielem, to według

badanych nauczycieli jedne z najbardziej znaczących czynników. Do odpowiedniego określenia, które czynniki są istotne w budowaniu relacji między rówieśnikami w grupie przedszkolnej, ważne było ustalenie od czego tak naprawdę zależą relacje między dziećmi w wieku przedszkolnym.

Tabela 2.

Zależności wpływające na relacje między dziećmi w wieku przedszkolnym w opinii nauczycieli

N=50

Kategorie odpowiedzi	Odpowiedzi badanych	
	L.	%
Odpowiednie zaangażowania nauczyciela	18	36,0
Sprawne funkcjonowania placówki	17	34,0
Nastawie dziecka do placówki przedszkolnej	9	18,0
Inne	6	12,0
Ogółem	50	100

Różnorodność odpowiedzi respondentów pozwala stwierdzić, iż według ankietowanych nauczycieli zarówno odpowiednie zaangażowanie nauczyciela jak i sprawne funkcjonowanie placówki przedszkolnej w dużej mierze wpływają na budowanie relacji między rówieśnikami w grupie przedszkolnej. W odpowiedziach nauczycieli widać jak znaczącą według nich spełniają rolę w pierwszych interakcjach społecznych dziecka, a także podkreślają istotę placówki przedszkolnej, którą często podopieczni traktują jak drugi dom.

Budowanie relacji między dziećmi i w grupie przedszkolnej uzależnione jest również od indywidualnego podejścia każdego dziecka do siebie nawzajem. Wówczas istotne jest udzielenie sobie odpowiedzi na pytanie, czy dzieci w wieku przedszkolnym chętnie podejmują kontakty z innymi. Zdecydowana większość (80%) badanych nauczycieli stwierdziło, iż dzieci bardzo chętnie podejmują kontakty z innymi dziećmi. Samodzielnie, bez ingerencji nauczyciela potrafią wejść w interakcje społeczne z rówieśnikami. Natomiast 18% ankietowanych, tj. zaledwie 9 osób uznało, iż podjęcie jakichkolwiek działań dziecka w celu zapoznania się z innymi wymaga działania i pomocy nauczyciela. Badani wyrazili opinię, iż w grupie pojawiają się elementy rywalizacji, które nie sprzyjają budowaniu kontaktów między

przedszkolakami. Ankietowani zgodnie zauważają, iż budowanie relacji między dziećmi w grupie przedszkolnej to ważny proces w rozwoju dziecka uzależniony także od odpowiedniego zaangażowania nauczyciela oraz sprawnego funkcjonowania placówki.

Rola zabawy w budowaniu relacji między rówieśnikami grupie przedszkolnej. Zabawa traktowana jest jako jedna z głównych form aktywności człowieka niezależnie od jego wieku, a tym samym pełni różne funkcje pojawiając się w różnych etapach rozwoju dziecka. Jednak należy pamiętać, iż najpełniej spełnia swoją rolę w okresie dzieciństwa i dlatego uważa się zabawę za rodzaj aktywności bez której rozwój dziecka nie będzie prawidłowy. Zatem pytanie o funkcje zabawy jest w zasadzie pytaniem o jej znaczenie dla rozwoju dziecka (Kępiński, 2011). Zabawa uważana za jedną z głównych form poznawania świata przez dziecko, odgrywa ważną rolę w jego rozwoju zarówno fizycznym, intelektualnym, jak emocjonalnym i społecznym (Kępiński, 2011).

Bożena Muchacka (2014) stwierdza, iż dziecko dzięki zabawie współtworzy własny rozwój psychiczny. W różnych rodzajach zabaw kształtują się różne funkcje poznawcze dziecka i umiejętności potrzebne do dalszego rozwoju. Stymulujące, diagnostyczne i terapeutyczne funkcje zabawy, to te które najbardziej widoczne są w okresie niemowlęcym, poniemowlęcym i przedszkolnym. Wykorzystanie zabawy w sposób terapeutyczny wzbogaca wiedzę o sobie samym, poprzez umiejętną ocenę oraz poznanie swoich możliwości. Aby zabawa w pełni była wykorzystana jako terapeutyczna, istotna jest w tym miejscu rola osoby dorosłej, która bez ingerencji w imaginowany świat dziecka, dokona umiejętnej obserwacji jego zachowań. Dziecko podczas zabawy w sposób ukryty przekazuje co go dręczy, co i jak przeżywa, co czuje. Zatem zbyt duża ingerencja w zabawę dziecka prowadzi do zatajania pewnych emocji, co w konsekwencji prowadzi do tego, iż funkcja zabawy zmienia się w „antyterapeutyczną” (Muchacka, 2014).

Ważną rolę w życiu każdego człowieka, a przede wszystkim dziecka, pełni jego otoczenie. Szczególnie w wieku przedszkolnym, kiedy ma się do czynienia z pierwszą grupą, i do której chce się przynależać. Zabawy rozwijające kompetencje społeczne w okresie przedszkolnym są istotnym elementem rozwoju w życiu dziecka, a

akceptacja otoczenia celem każdego przedszkolaka. Zatem mowa tutaj o kolejnej roli zabawy jaką jest funkcja socjalizacyjna. Podczas zabawy dziecko uczy się współpracy z innymi, co pozwala mu nauczyć się przystosowywania do określonych warunków i zasad, a w konsekwencji uczy się cierpliwości i wytrwałości (Przetacznik-Gierowska, Makiello-Jarża, 1992). Dzięki socjalizacyjnej roli zabawy, dzieci, szczególnie będące w fazie przedszkolnej mają poczucie przynależności do grupy, a co za tym idzie chętniej uczęszczają na zajęcia przedszkolne lub szkolne, dobrze czują się wśród rówieśników, bawią się wspólnie. Odpowiednio zastosowane formy zabawowe powodują szybsze zdobycie grupowego doświadczenia oraz poczucia wspólnoty, dzięki czemu łatwiejsze jest angażowanie się we wspólne działania grupowe, co w konsekwencji prowadzi do osiągnięcia zamierzonych celów (Erkert, 2013). Ankietowani nauczyciele zostali zapytani o to jakiego rodzaju zabawy są najczęściej podejmowane przez dzieci w wieku przedszkolnym.

Odpowiedzi nauczycieli były bardzo zróżnicowane, a mianowicie 38% ankietowanych, tj. 19 osób stwierdziło, iż podopieczni ich placówek najczęściej wybierają zabawy tematyczne. Drugą najczęściej wybraną odpowiedzią były zabawy ruchowe (22%), jak i dydaktyczne (20%). Nauczyciele w liczbie trzech zdecydowali, iż to zabawy badawcze oraz konstrukcyjne są najczęściej podejmowanymi przez dzieci w ich placówkach przedszkolnych.

Tabela 3.

Zabawy najczęściej podejmowane przez dzieci w grupie przedszkolnej w opinii nauczycieli

N=50

Kategorie odpowiedzi	Odpowiedzi badanych	
	L.	%
Tematyczne	19	38,0
Konstrukcyjne	3	6,0
Ruchowe	11	22,0
Dydaktyczne	10	20,0
Manipulacyjne	4	8,0
Badawcze	3	6,0
Ogółem	50	100

Pozostałe 4 osoby, tj. 8% ankietowanych opowiedziało się za zabawami manipulacyjnymi. Zróżnicowany charakter odpowiedzi badanych nauczycieli może być uwarunkowany wiekiem podopiecznych danego nauczyciela, a mianowicie nauczyciel grupy najmłodszych przedszkolaków prawdopodobnie uznał zabawy ruchowe za najczęściej podejmowaną aktywność zabawową w grupie, ponieważ to właśnie ten rodzaj zabaw jest najbardziej powszechny wśród dzieci w wieku od 2 do 4 lat. Natomiast zabawy tematyczne, typu „odgrywanie ról” są charakterystyczne dla dzieci w wieku od 4 do 6 lat, kiedy są na tyle dojrzałe aby móc odtworzyć zaobserwowane zachowania społeczne wśród dorosłych i przedstawić je ze swojej perspektywy. Wszelkiego rodzaju zabawy ruchowe, czy zabawy dydaktyczne lub manipulacyjne wymagają zarówno odpowiedniego przygotowania nauczyciela, jak i istotne są do ich realizacji odpowiednie warunki panujące w danej placówce przedszkolnej, a co za tym idzie pomoce dydaktyczne, dostosowane sale pedagogiczne, czy gry i zabawki edukacyjne.

Zabawy sprzyjające budowaniu relacji między dziećmi w placówce przedszkolnej. Budowanie relacji międzyludzkich, to jeden z ważniejszych elementów rozwojowych w życiu człowieka. Duże znacznie w prawidłowym budowaniu relacji odgrywa pierwsza grupa społeczna, w której człowiek uczy się pierwszych interakcji międzyludzkich. Zatem budowanie relacji rozpoczyna się już na etapie relacji rodzinnych, jak i pierwszych relacji z rówieśnikami, np. w grupie przedszkolnej. Dlatego ważne jest uczenie sprawnego komunikowania się oraz budowania relacji od najmłodszych lat. W okresie przedszkolnym główną formą aktywności wśród dzieci jest właśnie zabawa, która jest tym samym idealną metodą budowania relacji między rówieśnikami. Wówczas zabawa głównie ma charakter pozytywny, z której przedszkolak czerpie przede wszystkim przyjemność. Przynależność do grupy sprawia, iż dzieci rzadziej płaczą, skarżą się czy obrażają. Współpraca motywuje i odkrywa dotychczas skrywane emocje, i uczucia, jak np. współczucie, czy przejmowanie się losem rówieśników.

Tabela 4.

**Zabawy sprzyjające budowaniu relacji między dziećmi
według opinii nauczycieli**

N=50

Kategorie odpowiedzi	Odpowiedzi badanych	
	L.	%
Tematyczne	23	46,0
Konstrukcyjne	2	4,0
Ruchowe	16	32,0
Manipulacyjne	2	4,0
Dydaktyczne	4	8,0
Badawcze	3	6,0
Ogółem	50	100

Spośród zaproponowanych odpowiedzi, badani nauczyciele mieli do wyboru następujące rodzaje zabaw: tematyczne, konstrukcyjne, ruchowe, manipulacyjne, dydaktyczne i badawcze. Ankietowani najczęściej wybierali zabawy tematyczne, jako te, tj. 23 osoby. Drugą najczęściej wybieraną odpowiedzią były zabawy ruchowe, w tym przypadku takiej odpowiedzi udzieliło 32% ankietowanych czyli 16 osób. Na kolejnym miejscu uplasowały się zabawy dydaktyczne (8%) oraz badawcze (6%). Zabawy konstrukcyjne (4%) oraz manipulacyjne (4%) zostały uznane za te, które sprzyjają budowaniu relacji między dziećmi, przez 2 osoby w obu przypadkach.

Ankietowani nauczyciele uznali, iż zabawy oparte na wyobraźni, twórcze, naśladowcze, podczas których dziecko przejawia inicjatywę oraz wykazuje się dużą samodzielnością, to te które najbardziej sprzyjają budowaniu relacji między rówieśnikami w grupie przedszkolnej. Podczas zabaw w „odgrywanie ról” dzieci uczą się różnych postaw i funkcji społecznych, udają zachowania rodziców, czy innych zaobserwowanych dorosłych. Często łączą się w grupy, sami wybierają osoby, z którymi chcą się bawić, uściślając tym samym relacje między sobą. Również zabawy ruchowe mimo, iż głównie wpływają na rozwój fizyczny dziecka, to także dzięki nim dzieci stają się śmielsze, chętniej podejmują współpracę, oraz razem dążą do wyznaczonego celu. Wiele zabaw ruchowych, typu gra w piłkę, czy inne zabawy organizowane na zewnątrz wymagają współpracy, czego dzieci podczas ich trwania się uczą się najczęściej.

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, iż każdy rodzaj zabawy może w pewien sposób wpływać na budowanie relacji wśród najmłodszych. Czy są to zabawy twórcze polegające na naśladowaniu zachowań i odgrywaniu ról, czy te kształcące zmysły lub te pobudzające twórczą aktywność dziecka, a także i te, które nie tylko rozwijają dziecko fizycznie ale uczą jak współpracować i rywalizować z innymi, po zabawy rozwijające czynności myślowe i pamięciowe dzieci. Można także stwierdzić, że podczas aktywności zabawowych przedszkolaków negatywne zachowania są raczej znikome, a najczęściej dzieci bawią się w przyjaznej i radosnej atmosferze. Mimo to pojawiające się zachowania negatywne takie jak rywalizacja, konflikty i kłótnie, jak w każdej grupie społecznej, niezależnie od wieku są nieuniknione.

Powodem niewłaściwych, reakcji wśród dzieci podczas zabaw są:

- *niedostosowane zabawy do wieku podopiecznych;*
- *złe warunki placówki;*
- *zbyt duża liczba dzieci przypadająca na jednego opiekuna, co nie pozwala na dokładną obserwację i kontrolę dzieci;*
- *edukacyjny charakter zabaw;*
- *stosowanie systemu motywacyjnego poprzez kary i nagrody, co często powoduje sytuacje napięć i konfliktów w grupie.*

Natomiast według ankietowanych nauczycieli przedszkola to właśnie zabawy tematyczne najbardziej wpływają na budowanie relacji między dziećmi w grupie przedszkolnej. Wspólnie wymyślane i odtwarzane zaobserwowane sytuacje sprawiają, że dzieci uczą się nie tylko nowych zachowań ale również okazywania uczuć innym, a także uczą się współpracy. Dzięki odtwarzanym sytuacjom uczą się „segregowania” swoich uczuć w stosunku do innych. Wybierają kto ma być jego „żoną/mężem” wybierając w ten sposób osobę, którą darzą największą sympatią, uściślając tym samym z nią swoją relację.

Jaką rolę pełni nauczyciel w budowaniu relacji między dziećmi w wieku przedszkolnym? Na podstawie przeprowadzonych badań, można stwierdzić, iż nauczyciel pełni ważną rolę w budowaniu relacji między przedszkolakami. Natomiast jego rola jest niezbędna szczególnie w przypadku pojawiających się sytuacji konfliktowych, w celu załagodzenia negatywnych zachowań. Badani nauczyciele zdają sobie sprawę, z tego iż w jakiś sposób wpływają na budowanie relacji między dziećmi, mimo to według 12% ankietowanych ich rola jest

raczej obojętna dla podopiecznych w procesie tworzenia relacji społecznych lub wręcz nieistotna. Jedną ze stosowanych przez nauczycieli metodą jest „wycofująca pomoc”. Tego typu działanie, ma na celu naprowadzenie podopiecznego na wyjście z danej sytuacji i znalezienie odpowiedniego rozwiązania samemu. Metoda ta wpływa na samodzielność i zaradność dziecka, w zależności od tego w jakiej sytuacji została zastosowana.

Relacja, jaka istnieje między nauczycielem, a dzieckiem szczególnie w okresie przedszkolnym, jest wyjątkowego rodzaju. Zarówno ze względu na fizyczne przebywanie z dzieckiem zarówno w trakcie wspólnych zabaw, ćwiczeń fizycznych, jak i ze związku na emocjonalny charakter okresu rozwojowego dziecka. Nauczyciel bierze odpowiedzialność zarówno za rozwój psychofizyczny dziecka, ale także za zapewnienie mu bezpieczeństwa i opieki (Erkert, 2013). Z racji, iż jego obecność jest niezbędna w życiu przedszkolaka, oznacza to iż w znaczący sposób wpływa również na budowanie relacji między dziećmi. Jego rola jest istotna szczególnie w przypadku powstawania nieuniknionych często sytuacji konfliktowych, czy takich wymagających działania osoby dorosłej. Ważne jest odpowiednie podejście i zaangażowanie nauczyciela, tak aby wzbudzić zaufanie wśród podopiecznych, którzy będą czuć się w obecności pedagoga swobodnie.

Wnioski i perspektywy dalszych badań. Zabawa ma istotne znaczenie w budowaniu relacji między rówieśnikami w grupie przedszkolnej. Ogromne znaczenie ma tu również między innymi przystosowanie się dziecka do nowego środowiska, ponieważ relacje między podopiecznymi uwarunkowane są także przyjazną atmosferą, pozytywnym nastawieniem do rówieśników, nauczycieli i placówki. Według badań stosunek podopiecznych respondentów do placówki przedszkolnej jest przeważnie pozytywny, nie zauważa się negatywnych odczuć wśród dzieci, to znaczy, że przedszkolaki dobrze czują się w placówce do której uczęszczają, lubią ją, lubią się wzajemnie chociaż czasem występuje agresja, czy rywalizacja, wtedy nauczyciel swoją reakcją i zaangażowaniem, niewątpliwie odgrywa znaczącą rolę. Pozytywne relacje między nauczycielem i dzieckiem, to ważny element prawidłowo funkcjonującej placówki przedszkolnej. Nauczyciele wiedzą o tej sympatii, wiedzą, że dzieci liczą się z ich osobą, chociaż czasem uznają stosunek dzieci do nauczyciela za obojętny. Dobre relacje z rówieśnikami, odpowiedni kontakt z

nauczycielem, są również jednym z najbardziej istotnych czynników w budowaniu relacji między dziećmi według nauczycieli, chociaż znacząca jest też atmosfera w placówce, mniej wiek dziecka, środowisko, organizacja pracy nauczyciela, poziom rozwoju dziecka, czy wyposażenie placówki.

References

- Braun, D., & Greine, R. (2002). *Zabawy rozwijające logiczne myślenie*. Wyd. Jedność. Warszawa.
- Cholewa-Gałuszka, B. (2001). O współdziałaniu od podstaw - kilka refleksji dotyczących dzieci w wieku przedszkolnym. In B. Dymara (Ed.). *Dziecko w świecie współdziałania*. Kraków.
- Czelakowska, D. (2009). *Metodyka edukacji polonistycznej dzieci w wieku wczesnoszkolnym*. Oficyna Wydawnicza Impuls. Kraków.
- Czub, M. (2013). Nauka czy zabawa? *Wychowanie w Przedszkolu*, 5.
- Dobek-Ostrowska, B. (2007). *Podstawy komunikowania społecznego*. Wydawnictwo Astrum. Wrocław.
- Frydrychowicz, S. (2005). *Sposoby i wymiary komunikowania interpersonalnego, a rozwój człowieka*. Psychologia Rozwojowa. Poznań.
- Gruszczyk-Kolczyńska, E., & Zielińska, E. (2003). O roli zabawek w procesie rozwoju umysłowego dzieci. *Wychowanie w Przedszkolu*, 5.
- Jakimiuk, B. (2016). Praca nauczyciela jako obszar budowania relacji interpersonalnych. In *Szkola – Zawód – Praca* (No 11). Wyd. Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Lublin.
- Janiszewska, B. (2009). *Pięciolatek w przedszkolu*. WsiP. Warszawa.
- Janiszewska, B. (2018). Społeczne funkcjonowanie dzieci w przedszkolu. *Przedszkole. Miesięcznik Dyrektora*, 5, 107.
- Jąder, M. (2002). Zabawy rozwijające mowę i myślenie. *Wychowanie w Przedszkolu*, 4.
- Kępiński, A. (2011). Od zabawy zaczyna się postęp. *Wychowanie w Przedszkolu*, 10.
- Kielar-Turska, M. (2005). Wczesne dzieciństwo. In B. Harwas-Napierała, & J. Trempała (Ed.), *Psychologia rozwoju człowieka* (Vol. 2). Wyd. PWN. Warszawa.
- Lee, C. (1997). *Wzrastanie i rozwój dziecka*. Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa.
- Lubowiecka, J. (2001). Trudności dziecka w przystosowaniu się do przedszkola. *Wychowanie w Przedszkolu*, 6.
- Muchacka, B. (2014). *Zabawa w poznawczym rozwoju dziecka*. Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna. Kraków.
- Okoń, W. (2001). *Nowy słownik pedagogiczny*. Wydawnictwo Akademickie ŻAK. Warszawa.
- Ostrach, Z. (2016). *Praca przedszkola, wybrane zagadnienia*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”. Kraków.
- Osuch, W. (2011). Kompetencje w zakresie komunikacji interpersonalnej w dobie postępujących procesów globalizacji. In Z. Ziolo, T. Rachwał (Ed.), *Przedsiębiorczość w warunkach globalizacji*, 7. Warszawa-Kraków.
- Ożadowicz, N., Rękosiewicz, M. (2011). Aktywność zabawowa w wieku przedszkolnym. In *Remedium. Profilaktyka i promocja zdrowego stylu życia*, 6.
- Prus-Wiśniewska, H. (2002). Co słyszać u sześciolatków. *Wychowanie w Przedszkolu*, 4.
- Przetacznik-Gierowska, M., & Makiełło-Jarża, G. (1992). *Psychologia rozwojowa i wychowawcza wieku dziecięcego*. Wydawnictwo Szkolne i Przedszkolne. Warszawa.
- Schmidt, K. (2013). *Pobawmy się. Zabawy edukacyjne dla przedszkolaków i uczniów klas I – III*. Wydawnictwo JEDNOŚĆ. Kielce.
- Słownik Języka Polskiego*. (2016). Wyd. PWN. Warszawa.

Helena Marzec

THE ROLE OF PLAY IN BUILDING RELATIONSHIPS BETWEEN PEERS IN THE PRESCHOOL GROUP

The main purpose of the article is to study the importance of plays in building relationships between peers. The method of diagnostic survey was used to conduct the research, the research technique was a survey, and the tool was a questionnaire. The projective technique was also used. Its tool was the test of unfinished sentences. The play has a significant role in building relationships between peers in a preschool group. The child's adaptation to the new environment is also of great importance here. It is because the relations between the charges are also conditioned by a friendly atmosphere and positive attitude toward peers, teachers, and the institution. Children's attitude towards preschool is usually positive, and no negative feelings are noticed among children. It means that preschoolers feel good in the facility they attend. They like it, and they love playing with each other. Although, sometimes, there are aggressive behaviors to which the teacher should react appropriately. Positive relations between the teacher and the child are essential elements of a properly functioning preschool institution. Teachers know about this sympathy; they know that children take their personalities into account. Good relations with peers and appropriate contact with the teacher are also the most crucial factors in building relationships between children; the atmosphere in the facility is also significant, as the environment, the organization of the teacher's work, the level of the child's development, or the equipment of the facility.

Keywords: *preschool children; peer group; play; interpersonal relations; preschool institution.*

Гелена Мажец

РОЛЬ ГРИ В РОЗВИТКУ КОНТАКТІВ МІЖ ОДНОЛІТКАМИ В ДОШКІЛЬНІЙ ГРУПІ

Основною метою статті є дослідження значення ігор у побудові стосунків між однолітками. Для проведення дослідження використовувався метод діагностичного опитування, методика дослідження – опитування, інструмент – анкетування. Також була використана проєктивна методика, інструментом якої був тест незакінчених речень. Значну роль у побудові стосунків між однолітками в дошкільній групі відіграє гра. Велике значення має адаптація дитини до нового середовища, адже стосунки між вихованцями також зумовлені доброзичливою атмосферою, позитивним ставленням до однолітків, педагогів і закладу. Ставлення дітей до дошкільного закладу, як правило, позитивне, негативних почуттів серед дітей не спостерігається, це означає, що дошкільнята добре почуваються в закладі, який відвідують, їм подобається. Вони люблять грати один з одним, хоча іноді трапляються прояви агресивності, на які вихователь має реагувати належним чином. Позитивні стосунки між вихователем і дитиною є важливим елементом нормального функціонування дошкільного закладу. Педагоги знають про цю симпатію, знають, що діти зважають на їхню особу. Хороші стосунки з однолітками, відповідний контакт з вихователем також є одним із найважливіших чинників побудови стосунків між дітьми. Важливе значення має атмосфера закладу, оточення, організація роботи вчителя, рівень розвитку дитини, обладнання закладу.

Ключові слова: *діти дошкільного віку; група однолітків; гра; міжособистісні стосунки; дошкільний заклад.*

Одержано 17.04.2023 р.